

Nagovor v Slovenj Gradcu: Trubarjevemu letu na rob

Avtor: mag. Viktor Žakelj

Spoštovani vsi prisotni, še posebej pa tisti, ki gojite spoštljiv odnos do reformacije, do Trubarja, do nadvse živega duhovnega in političnega dogajanja, ki je skoraj stoletje valovilo tudi v temu delu naše domovine.

To leto, ki smo ga poimenovali za »Trubarjevo leto«, poimenovano po gotovo največjem Slovencu prejšnjega tisočletja, možu, ki se mu danes klanja tudi UNESCO – torej ves kulturni svet, gre h koncu. Prav je, da si zastavimo troje vprašanj, osebno in javno, ter nanje pošteno odgovorimo.

Prvo: smo se Slovenke in Slovenci v tem letu zbližali s Trubarjem, možem, ki je po ognjeviti protireformaciji dolgo veljal za brezverca, kasneje za heretika ali kar za nebodigatreba, danes pa počasi sicer, pa vendarle, vstopa skozi velika vrata v slovensko nacionalno zavest. Trubarja je krasilo obilo talentov: bil je izvrsten protestantski duhovnik – pridigar, pisec, prevajalec, raziskovalec, organizator, politik. Zanimivo in poučno hkrati: vse, kar je počel, je počel iz globoke vere v Jezusa Kristusa, v njegov evangelij, v Sveto pismo – knjigo vseh knjig, a tega je na Slovenskem ostalo komaj kaj. V zavesti slehernega Slovenca pa živi njegovo epohalno kulturno delovanje – on je oče slovenske tiskane besede, kar slovenskega jezika. Iskreno verujoči katoliki ga vse bolj jemljejo kot brata v veri; Trubar vse manj deli, postaja pravo nacionalno vezivo.

Drugo: je bilo Trubarjevo leto takšno, kot si ga ta mož zasluži? Ne, ali natančneje rečeno, ne čisto tako, kot bi moralo biti.

Najprej: intonacija, ki je bila dana na državni proslavi pred letom dni, je kazala na to, da se želi vlogo Trubarja in reformacije sploh minimizirati po tistem znanem reflu: nič posebnega, če ne bi on, bi pa kdo drug, gotovo pa ne heretik.

Ampak, provokacija ni uspela, prav nasprotno: koncept proslave, vse, kar je bilo povedanega, je bilo ocenjeno vsaj kot neprimerno, če ne kar nemoralno. Zganila se je civilna družba, sadovi nekajletnega dela našega društva, a ne le njega, so pognali obilen sad. Počasi Trubar prihaja med nas, ne bo več dolgo, ko bo ta mož z Rašice postavljen v tabernakelj Slovenstva, kamor vsekakor sodi.

Bolj ko gre leto h koncu, več je tistega pravega profesionalnega, iskrenega, dobrohotnega spominjanja na človeka, ki je sodil v vrh evropskega izobraženstva svojega časa, ki je bil poznan in priznan igralec v prvem dejanju razsvetljenstva, ki je oživilo Evropo in jo naredilo za vodilni kontinent kar za nekaj stoletij.

Tretje: je reformacija, so reformatorji zgolj zgodovina – ta je sicer vedno učiteljica, pa vendar, je mogoča kakšna neposredna paralela med tedanjim in današnjim časom?

No, časi se spreminjajo, s tem razmere, ekonomske, politične, verske ... sedanjost ni nikoli enostavna preslikava preteklosti, razvoj teče spiralno.

Pa vendar: šestnajsto stoletje in današnji čas sta prelomna. V šestnajstem stoletju je ugašal srednji vek: odkritje novih kontinentov, geocentrični sistem postaja zgodovina, krvavi kmečki pusti, lakota, težnja po svobodi – fizični, duhovni, intelektualni, občutek brezizhodnosti ... ljudje so res verjeli, da se bliža konec sveta, konec zgodovine.

Na drugi strani pa je tlelo neko upanje, da je mogoče svet urediti tudi drugače. Pojav univerz, možnost novega verovanja, začetki masovne proizvodnje in s tem novega družbeno-

ekonomskega reda ... pa je dajalo upanje na preživetje.

In danes: tudi ta čas je prelomen. Vsak dan nas je več, razpoložljivih naravnih virov vse manj, življenjski prostor je vse bolj onesnažen, globalna vojna ni več mogoča, nasprotij vseh vrst med ljudmi in narodi je vse polno ... Kriza je tu, ta čas govorijo le o t.i. finančni krizi, a to je le vrh ledene gore, gre dejansko za krizo liberalnega kapitalizma, za krizo veljavne mednarodne politične ureditve, predvsem pa za krizo vrednot, na katerih temelji svetovni red, v katerem je prva zapoved imeti, čim več imeti in ne, biti.

No vidite, tudi današnji čas je v krizi, potrebna je nova družbena paradigma, nov sistem vrednot, nova razmerja do razpoložljivih materialnih virov, novi odnosi med ljudmi, med narodi ... Ta čas potrebuje, mutatis mutandis rečeno, novega Luthra, mi novega Trubarja, vsi pa reformatorje in reformacijo.

Kriza s konca petnajstega, celotnega šestnajstega in deloma sedemnajstega stoletja se izteče v razsvetljenstvu, krize dvajsetega stoletja se rešujejo skozi uničujoče svetovne vojne, velike »izme« in ob pomoči Keynsa, ki je spoznal, da če kapitalizem dobičke lastnini, izgube pa socializira, naj za božjo voljo država vsaj del dobičkov tudi socializira.

Kaj storiti danes, nihče ne ve. Neznanske količine denarja se pretakajo v bančni sistem, v upanju, da imamo opraviti le s finančno krizo. A, žal, ni tako; kriza je globlja, je sistemska. Bomo to priznali, predvsem pa, ali vemo, kaj nam je storiti, vemo za nova prostranstva svobode in sreče? Videti je, da vsaj za enkrat ne. Tako kot je Trubarjev čas terjal nov družbeno-ekonomski sistem, ga terja tudi naš. A še dogo časa bomo očitno tavalili v temi, priče bomo nasilju, še bo moral na grmadi zgoreti kak novi Janž Zajc, ne na Uršlji gori, ampak kje drugje se bo moral zgraditi kak novodobni Hrenov spomenik preteklosti, preden se bodo vzpostavila nova razmerja med stvarmi in ljudmi, ki bodo omogočila preživetje naše vrste, ki je sebe poimenovala krona stvarstva.

Trubar, drugi reformatorji in reformacija sama sploh niso le spoštovanja vredna zgodovina, ampak tudi vzpodbuda za nov razmislek o nas samih, zdaj in tu.